

المميزات اللغوية لهجة الآرامية في فترة التلمود البابلي

م. علاء عبد الدايم
جامعة بابل مركز بابل للدراسات الحضارية والتاريخية

البريد الإلكتروني : m.alla@uobabylon.edu.iq

الكلمات الدلالية : الكلمات المفتاحية: المميزات اللغوية ، لهجة الآرامية ، التلمود البابلي

كيفية اقتباس البحث

عبد الدايم، علاء، المميزات اللغوية لهجة الآرامية في فترة التلمود البابلي، مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية، ٢٠١٧، المجلد: ٧، العدد: ٢ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

Linguistic features of the Aramaic Dialects in the Babylonian Talmud

Ala'abd aldayem
University of Babylon, Babylon Center for cultural
and historical Studies

Keywords: Linguistic features, Aramaic Dialects ,Babylonian Talmud.

How To Cite This Article

Abd aldayem, Ala', Linguistic features of the Aramaic Dialects in the Babylonian Talmud, Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, Year :2017, Volume:7, Issue: 2.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](#)

Abstract

Aramaic word include linguistic group is rich and complex branching out to the sublime accents uttered by Aramaic groups scattered in various parts of the Fertile Crescent. They took in the use of their own language Aramaic their use expressions such as "Bo" section and "House." The oldest texts that we received in Aramaic live up to the ninth and tenth centuries BC and its dialects task Babylonian Aramaic, a phenomenon in the Babylonian Talmud and in the documents amount to between the second and seventh centuries AD. This tone was not uniform, and it looks different formulations even at the same Talmud. As for how to pronounce the words, Its, like the Palestinian-Jewish Aramaic, which track the contexts used by the priests who have been affected by Dialectically

diversity prevailing in that era. Those dialects of Aramaic left obvious features and different evidence from the words and the names of the media between the lines of the Talmud scholar counted a lot of advantages, including in this language .

الملخص:

الآرامية لفظة تشمل مجموعة لغوية غنية ومعقدة تنفرع إلى لهجات سامية نطقت بها المجموعات الآرامية المنتشرة في مختلف أنحاء الهلال الخصيب. وأخذوا في استعمال لغتهم الخاصة باستعمالهم تعابير آرامية مثل مقطع "بو" و"بيت". ان أقدم النصوص التي وصلتنا باللغة الآرامية ترقى إلى القرنين العاشر والتاسع قبل الميلاد ومن لهجاتها المهمة الآرامية البابلية وهي ظاهرة في التلمود البابلي وفي وثائق ترقى إلى ما بين القرنين الثاني والسابع للميلاد. ولم تكن هذه اللهجة موحدة ، ويبدو اختلاف صيغها حتى في التلمود نفسه. أما كيفية التلظظ بها، فشانها شأن الآرامية اليهودية- الفلسطينية، وهي تتبع السياقات المتبعة لدى الكهنة الذين تأثروا بالتنوع اللهجي السائد في تلك الحقبة. تلك اللهجة الآرامية تركت ملامح واضحة وشواهد مختلفة من الكلمات واسماء الاعلام بين سطور التلمود احصى الباحث الكثير من مميزات اللغوية ضمنها في هذا البحث .

المميزات اللغوية للهجة الآرامية في فترة التلمود البابلي

הסימנים הלשוניים של המבטא הארמי בתקופת התלמוד הבבלי

בלי ספק שהארמית הבבלית היתה השפה המקומית שייהודי בכל השתמשו בה בתקופת התלמוד הבבלי، ולפי הגדרת "נאפשטיין (עמ'13)" היא היתה "דיאלקט ארמי (או דיאלקטים ארמיים) שהיו מדברים בו בבבל" 1. זאת אומרת בבין-הנהרות (מיסופוטמיה) למן שוט מישוט בצפונית – מערבית ועד מישון בדרומית – מזרחית, דיאלקט שאוצר לשונו שמור בעיקרו בתלמוד הבבלי ובספרות הגאונים" 2

סיבות שונות גרמו שנתהוו שינויים בהגייה בפי היהודים תושבי חלקים שונים של מרחבי בבל, מדיופרס, גם במרכזה של בבל, היו הבדלים ניכרים בין מקום למקום בדבור ובהגייה. "היה הבדל לשוני" (עמ'14) בין-סוראי לנהרדעאי 3 (הכוללת גם פומבדיתא) ואפמייאתתאה – משתעיא מישנית "קדושין עא" וכ אפשר היה להבדיל בין לשון מחוזא ללשון נהרדעא: ההיא בת מחוזא דהות נסיבא לנהר דעא אתו לקמיה דרב נחמן שמעא לקלא דבת מחוזא היא (כתובות נד) 4

על רקע מציאות לשונית זו נעקוב להלן אחרי קווים פונולוגיים בשמות מיוחדות שבלטו בדיאלקט ארמי בבלי והם :

חילופי הגיאים עיצוריים : בארמית בבלית שכיחה התופעה של שנויי עיצורים במלים ושל החלפתם בעיצורים הקרובים להם לפי מקום החיתוך או לפי אופן החיתוך רבות הדוגמאות לכך בלשון התלמוד משקיפים תמורות שהתחוללו והצברו במשך מאות שנות קיומה והתפתחותה של הארמית הבבלית 5

השמות אלה מחוסנים במידת מה מפגיעות הזמן לא נשתנו הרבה אך גם בהם חלו תהליכים דומים אם כי לא בהיקף רב ותוצאותיהם ניכרות בשיווי הגירסאות שבכתבי - היד ובדפוסים בתור הראשון נציין חילופי הגאים עיצוריים שמקורם בביצוע שונה של הגרוניים והלועיים של החיכיים השיניים והשפתיים כגון:6

(א/ע)עילם/אילם,עכברה/אכברה,אקרא/עקרא,(א/ח)אוונא/חונא(ה/ח) דמהריא/ דמחריא
הדייב/ חדייב (כ/ק)בי,כפי/בי קופאי,כרדו/קרדו(ד/ז)חידקי/חזקי גדמא /גזמא ז/ס ארגיזיא / ארגיסיא(ב/ו) בלשפט/ וולשפט,ארטיבנא/ארטוניא

חילופי הגאים תנועיים :נוכל לעקוב אחרי חילופים אלה על פי אימות הקריאה כגון:
חילופי(ē/a) /כרמא / כרמי כותא /כותי סמקא / סמקי בי חוזאה / בי חוזאי סילק / סליק

חילופי(i/a) / דאסקרתא / דיסקרתא דהבת דיהבת אספמיא / איספמיא
חילופי(a/i) / איכרייתא / אכרייתא (מת) אישתטית / (מת)
חילופי(ō/ī/a) /כפרי/ כופרי; ורדינא / ורדוניא; מישן / מישון; דמהריא / דמהוריא;סיכרא / סוכרא .

שיכול עיצורים: תופעה מצויה היא בלשון התלמוד בייחוד בהגת "ר" כגון:
הירדוליס / הירדוליס ,ארדיכל / אדריכל, ערדסקוס / אדרסקא, קדרינן / קרדינן הרדסיות / הדרסיות.

וגם אנחנו מצויים שיכול עיצורים ללא ההתנייה הנזכרת לעל כגון :
אקטיספון / אקסטיפון; אבי גובר /ביאגובר,גמדא / גדמא;שמגז / שמזג; שום טמיא / שוטמיא; תולבנקי / תולבקני; דורנוניתרא / דורנותינא; קרתיגנאה / קריתגנאה.

תחיליות	סופיות
התחיליות(א-/מ-) נטלוחלק ביצירת אחדים כגון : אקטיספון / אפסטיא / מברכתא מחסיא מסגריא	הסופיות המצויות ביותר הן"א"-"יא" לשון יחיד כגון: "א" :עכברא מחוזא כרכא דורא זיתא קורטבא בירא ארגיזא ורדינא זיגמא " יא" :הגרוניא דמהריא מטמדוריא משרוניא ציקומיא אוריא אפמיא פפוניא

משקלי שמות:בקצת שמות ניתן להבחין מבנה שלמשקלים מסויימים כגון 7 :

פעל:אגמא אונא אקרא גדמא גמדא מלכא סגיא סמקא פניא קשתא בגדא שבחא חרתא פעל:גיזמא סיכרא חירא עברא בגדא (מת) פעל:גוביא בוצרא גופתא חוטרא שוניא פעל:פיקוד	פיל:איהי בירי היני שילי פול:דורא כובא כותא סורא פום שוט שום שוש פעיל:כתיל חביל דוין שחין צריפא סליקא פעוי:שנו (תא) פעוי:בדי (תא)
--	--

משקל מרובע עם שני הגאי /a/מוצאים בשמות מקומות הזרים לארמית כגון :

בשכר / גנזק / המדך / חמדן / חצדד / חרמך / שמגז

על גלגולי משמעותה של הסופית "יא" (117) צריך לציין כי "בארמית מערבית יש לכינוי "אָ" "אֶ" "ביחודרבות נק' מובן הידיעה; כך הדבר בכתבות של תימא ושל מצרים, בארמית ושל הפפירוסים, בנבטית ובתדמורית וגם בכמובת הישנות של סוריא

וכן תמיד בירושחים שמות סלי חתימה זאת הם בלתי מיודעים 8

הסימן הזה מתחיל להיטשטש בכתבים הכתובים מאוחרים מעט של יהודי ארץ ישראל בתרגום אונקלוס ויונתן בארמית מזרחית העתיקה של אשור ובבל עדיין סימן זה סימן מובהק לידוע הוא בסורית ובארמית בבליית איבדה לגמרי חתימה זאת "א" את ערכה והיא כתובה גם במקום שאינך ידוע 9

למעלה משש עשרות מלים בקורפוס שלנו הסופית שלהם היא "א" (במחציתם "יא" ואילו בתור שמות עצם פרטיים אינם זקוקים כלל לסימן הידוע מאחר שמות מקומות רובם מופלגים בשנים ייתכן להסיק שאותו תהליך של אובדן ערך בידוע בסופית "א-א

" בא לידי סיום בארמית הבבלית בתקופה קדומה מאוד 10

מלים אחדים באה הסופית לנקבה "תא"המשותפת לסורית ולארמית כגון :

מו"קיא. בדיתא מו"קד : ברציתא ערוב' מז : מברכתא ערוב'אנ : צינתא

ב"מ פו : בטניתא קיד'ע : דורנוניתא ע"זנח : סבתא גיט'ס:שנוותא

תענ' כד. בירתא שבת כ : טמרוריתא מו"קד : סכותא ע"ז כו : תורתא .

בקצת מלים באות הסופיות "ת" " – ית " כגון:

ברכי' נד : בגדת תענ' ז : דיהבת סנה' צב: רבת חול' צה. אישתתית

תענ' כד. דיגלת יומאי. ענת

סופית הרבים " י " באה במלים רבים, כגון :

ברכ' נט: איהי גיט' פ. היני גיט' ד. כובי יבמ'מה. מכסי

יומא פא: בירי כתו'פה. חוזאי כיט' מה. כותאי ב"מ יח. שוירי

קיד' ע: דראי חול'ו. יאי ברכ' לא. כיפי יבמ' קטז. שילי

סיומת הרבים " י " אינה מצויה בכתובות הארמית והיא נדירה בארמית המערבית

ובלשון התרגומים כן אי היא מצויה בשומרנית אולם היא נמצאת בהשבה ארמית

שבכתב היתדות (נשי גברי רבי רברבי דדקי רוגזי) והיא תדירה בסורית (אֶ)

בארמית בבלית (י) חתימה זו'אין לה כל מובן של ידיעה כמו שאין כל מובן של ידיעה לֹא ביחיד 11

סופית אחרת של רבים "יִין" נמצאת בשמות אחדים : עלמין (סנה' מד) נציבין (סנה' לב) בית בלתי (ר"ה כג) סופית זו מיועדת לציין שאינו ידוע ברבים נהוג למן הכתובות הארמיות ועד ארצישראלית מאוחרת 12

עברית הסופית "י-ם" נמצאת בשם עינא דמים (ב "מ פו) והיא צורן של שאולי נשתייר כמשקע קדום מראשית ימי הגולה בבבל

סופית של רבות נקבה נמצאת בשם בי צניתא (ברכ' לא) - לשון רבים של צניתא 13 שרשים מורכבים : הם מכילים מגדיר תיפקודי או טופוגרפי כגון : בי / בית / מתא / קרתא / דורא / בירתא / אקרא / נהר / פום / עין / פקתא / בקעא.

המגדיר השכיח ביותר הוא "בי"־יש ומשמעותו רחבה ביותר והוא מציין חבל ארץ כגון: 14 בי ארמאי בי פרסאי בי חוזאי בי כותאי אך בעיקר הוא משמש בשמות בשמות יישובים (למעלה משלושים) רובם בלב היישוב היהודי בבבל באזורי נהרדעא פומבדיתא ומחוזא כגון 15 :

בי בטניתא בי ברציתא בי הדיא בי זיתא בי שבור בי שיפי בי תורא בי תרבו 16 לפעמים מצטרף המגדיר " בי - " אל שמות יישובים הנודעים גם בשםם ללא שם הלואי כגון :

גיט' ז ארגיזא - בי ארגיזא (שם) ב"ב קנג : כופרי - בי כפרי (שם מ) ערוב' נז ארדשיר - בי ארדשיר (גיט'ו) ביצ'ה : מ כלוחית - בי כלוחית (ביצ'ה) ערוב' מה בירי - בי בירי (ערוב'נו) ברכ' נט מחוסזא - בי מחוזא (חול' צח) יומא עח הגרוניא - בי הגרוניא (שם -א) פסח' קז גרש - בי גרש (ערוב'נו) המרכיב "בי- " ניכר בו שהוא יתר בייחוד בשמות היישובים הגדולים מחוזא גרש בירי אך ייתכן שמתחילה בעוד היו היישובים האלה קטנים נקראו בשם מורכב עם המגדיר " בי - " במלים אחדים אין המרכיב "בי" מלה ארמית כי אם המלה הפרסית (veh) שמוכנה " טוב " היינו " טוב המלך phraates ", " טוב המלך ארדשיר " " טוב המלך שבור ". בפרסית שכיחים חילופי העיצורים b / v , והמלה נהגתה גם beh , ובפיו של דובר ארמית נהגתה " בי " מרכיב מצוי בשמות מורכבים ש אפשר גם להשמיטו 17

המרכיב " בִּית־ " נמצא בשם אחד : בית בלתי (ר"ה כב) שם זה אינו אלא שריד של שם אכדי קדום : bīt bilti (צורה זו נמצאת ב כתיב - יד מ א - בית בלתי) 18

שמות אחדים מכילים מרכיב " מתא " : מתא מחסיא (ב"מ סח) דרו מתר (מו" ק כז) שוריי מתא (ב"מ יח) קלוניא מתא (יבמ ' קטו) מרכיב זה מצטרף אנקליטית או פרוקליטית מוצא שלהמלה מן האכדית mātu שמשמעה " ארץ " בהוראת " חבל ארץ " מצויה היא אף הסורית בימי התלמוד משמעות " מתא " היא " עיר " 19

בשמות היישובים דסקרתא (יבמ' פו) דרוקרת (תענ' כא) ישנו לכאורה המרכיב " קרתא " אולם " דסקרתא " מלה פרסית – פחלבית היא ומשמע " אחוזה נחלה מחנה " ובעקר " מחנה מבוצר " או " ארמון מבוצר " והשם " דרוקרת " אף היא ממוצא פרסי : " דרו ' – קיצור השם דריוש " קרת " משמעו " עשוי נעשה " ומשמעו של השם : " נעשה על פי דריוש " אולם דוברי הארמית פירשו את השם מלשון " קרת " היינו " עיר דרו " כדגמת " דרו מתא " (מו "ק כז) 20 השם " דורא " כמרכיב עשוי להיות בעל משמעות כפולה :

כמורשת מן dūru (" חומה " באכדית) הוא יעיד על בצורה ואם מן eduru " ישוב כפרי בעל אספקת מים קבועה באכדית והוא שאול מן השומרית E.DURU במשמעות " אחוזה או משק על אדמת משקה והוא יעיד על כפר " דורא " אורופוס " ויישובים רבים ששם דורא - היו ערים מבוצרות מוקפות חומה ואילו " דורא ד רעוותא " " דורא ד נתינא " – היו כפרים 21

השם " בירתא " כמרכיב מעיד על יישוב במצודה קטנה המרחוק מן האזור המיושב אמנם התלמוד מזכיר את החכם רב שימי מבירתא דשיחורי וכנראה היתה ביישוב זה קהילה יהודית מאורגנת אולם יישובים אחרים זכו בשמות לגנאי (בירתא דנידה בירתא דסטיא) אלה היו כנראה יישובים ספר במצודות 22 קטנות מנותקים מחיי הדת והמוסר של היהודי

השם " אקרא " בשם מורכב מגדיר מצודה הסמוכה ליישוב גדול ובה אוכלוסיה יהודית קהילה קטנה או גדולה

השם " נהר" המציין בלשון התלמוד כל תעלת מים בא כמרכיב בשמות יישובים השוכנים על הנהרות כגון :

הולין פז : נהרביל שבת קמ : נהר אבא קיד' עא : נהר יואני כתוב' צג נהר פקוד

גיטין סה : נהרפניא סנה' צב : נהר אשל ערודשי פב : נהר פפא כתוב' צז נהר דעא

המרכיב " פום " מציין יישוב השוכן על תעלה אם בראשיתה ואם בסוּמה כגון : פום נהרא פום בדיתא

השם " עינא ' בא כמובן בשמות מעיינות (סנה' קח - עינא רדיתי דבירם גיט' פט - עינא דבי שיפי) וגם בשם של יישוב (ב"מ פו - עינא דמים)

השמות " פקתא " או " בקעתא " כמרכיבים בשמות בקעתא: ברכי' נד – פקתא דערבות

שבת כ : - פקתא דטמרוריתא : סנה' צב : - בקעתא דורא (" פקתא " מן " פקעתא " בהשמטתה העין: כך בסורית " פקעתא" ובמנדאית " פאקאתה" = פקעתא '

הגיית שמות הרבה הנזכרים בתלמוד מוטלת בספק ולא תמיד ניתן לקבוע מה היתה ההגייה אמנם אימות הקריאה באות ברוב השמות אך גם בהן אין משענת בטוחה לסמוך עליה 23

יו"ד בתוך המלה מעידה על פי רוב על התנועה / i / כגון :
 ארגיזא ברניתא ברציתא גיהרא גיזמא גינזק גיפתי נשיקיא סיכרא עיברא
 פירוז פרישנא צינתא מיקוניה ציצורא שיחורי אולם בסופן של מלים יו"ד
 עשויה להעיד על חירק או על צירה כגון :

איהי בירי כובי כוכי כפרי סמקי היני שילי שוירי
 וי"ו בתוך המלה מעידה על פי רוב על התנועה / u / כגון :
 בוצרא גוביא דורא דרומתא דרוקרת הגרוניא הומניא הוצל חוטרא טמדוריא
 טמרוריא משרוניא שוניא שושתרי אולם בשמות אחדים תעיד וי"ו על התנועה
 / o / כגון : מחוזא תורתא

בעיית הנקוד של שמות מיוחדת בתלמוד קשה מאוד רווחות גירסות שונות של נקוד
 והגייה אך לא נראית בהן כל עקיבות ואין הן מבוססות על שום עקרונות מילונאים של
 לשון התלמוד גיבבו גירסות-ניקוד שונות נהן מנוגדות וסותרות זו את זו ללא רמיזה על
 העדפה או על הכרעה ואולי לא ייחסו חוקרי לשון התלמוד חשיבות לניקוד השמות
 כפי שמעיד על עצמו החוקר מויבאואר בהקדמתו

" אין כללים להגיית השמות שבתלמוד מאחר שאוצר זה נערך ללא ניקוד הייתי נאלץ
 להחליט על הגיית השמות בדרך שרירותית והקורא יוכל לשנות לפי שיקול דעתו " 24
 אחר שנים רבות נהנו אחרים לתאם את ניקוד השמות לכתוב של שמות דומות ביוונית
 כגון : אפמיה אייה ובדומה לכך נהג חוקרים אחרים בסגלו את ניקוד שמות
 המקומות לכתוב ולניקוד של שמות ערביים דומים או נראים כדומים והגיעו לזיהויים
 בדמותו את " נהר פניא ל " Nahraban " ש בערבית וכן את " נהר יואני " ל
 25(Nahrawan)

שמות מקראיים הובאו בתלמוד ככתיבתם במקרא והקפדה זו אינה מסייעת בידינו לדעת
 איך הגו אותם וכדוגמה לכך שם הנהר חידקל המובא בתלמוד בכתיבו המקראי
 רק במקום אחד שדרשו את השם על דרך לשון נופל על לשון :
 "מאי חדקל שמימיו קלין וחדין " זאת אומרת : חריפין מיא וקלים לשקול במאזנים
 וטובים לשתות שאין מכבידין את הנוף אולם בכל שאר השמות משתמש
 התלמוד בשם דגלת (וגם בכתיב מלא : דיגלת) וכן הגו אותו כנראה יהודי בכל
 ובארמית בכלל אל הארמית בא השם מן האכדית (Diqlat , Idiqlat) ואף הוא
 בא מן השומרית IDIGNA אלא שבארמית הוחלף העיצור " ק " בגימ"ל : " דיגלת "
 וכך הגו אותו בפרסית Digla 26 .
 יתכן שבשם המקראי " חידקל " משתקפת הגייה אכדית קדומה המצדיקה את העיצור חי
 "ת שבראשית השם.

שם הנהר פרת מובא תמיד בתלמוד בכתיבו המקראי אך אין בכך עדות כיצד הגו אותו
 גם אנו מוצאים תעתיק יווני היינו :תנועה אחרי הפ"א ב"מגילה חיצונית לבראשית
 "הכתיב הוא "פורת" גם בארמית - נוצרית א"י נמצא הכציב " פורת " 28 כפי
 הנוהג בארמית בארמית - נוצרית א"י נמצא הכציב " פורת " 28 כפי הנוהג

בארמית זאת לכתוב פ"א עם שווא נע בצורת " פו " ניתן לשער כי בניגוד לכתוב " פרת " בתלמוד הגו וזהו המשך להגגייה האכדית גם ב" מגילת מלחמת בני אור בבני חושך " הכתיב הוא פורת שמות מקראיים שהוזכרו בתלמוד ככתיבם במקרא ייתכן שהגו אותם ללא שינוי כגון: נה כבר בבל עילם מדי שנער אשור אכד נינוה גוזן חלח חבור כלח כלנה רחבת עיר רסן כותא אור כשדים לוז אולם מקום שהוא קיים בתקופת התלמוד נשתנתה הגייתו: " ארך זו אוריכות " גם בתרגום השבעים וגם בוולגאטה התנועה הראשונה היא /o/ לפיכך אפשר כי בכתיב התלמודי בדפוסים ובכתב-יד /א/ התנועה הראשונה היא חולם (אוריכות אוריכת) הכתיב החסר ש בכתב-יד מ " ארכת " משתקף אולי קמץ קטן היינו: ההגייה היא בכתב-יד אחד מובא " ארך זו ארך " והואיל ומסתבר כי הגיית התיבה השנייה שונה היא 29 מציע רוזנטל את הגיות ארך (קמץ קטן) או ארך 30 הגיית שמות לפי מסורת תימנית 31: ההגייה של שמות אלה אין לה מסורות קבועות ועקיבות הינחתי שבמסורת התימנית לא חלו תנודות ותמורות כה רבות כמו במסורות אחרות ורשמתי הגיית שמות מיוחדות מפי אחד מהחכמים העומר בירושלים אבל לא נתכוונתי להכריע איזו עדיפה על האחרות כש מצאתי בהן קווים פונולוגיים מסויימים כגון:

בנוגיע לחילופי עיצורים בשמות מקומות שאפשר להסבירם כחילופי גרפיים נוקט המסורת התימנית הגייה אחידה ועקיבה כגון: בשכר (יומא י) ולא כשכר תרבו (יומא עז) ולא תרכו חדייב (קיד' עא) ולא הדייב בורסי (ע"ז יא) ולא כורסי

בשמות אחדים משמיטה המסורת התימנית עיצור על אף הכתוב בדפוסים כגון: בורסי (שבת לו) - כתוב בורסיף שגותא (גיט' ס) - כתוב שנוותא

שיכול עיצורים על אף הכתוב בדפוסים כגון: תולבקני (קיד' עא) כתוב תולבקני דיגוש עיצור ללא תנועה בסוף התיבה כגון: בב (סוכה יח) הדייב (קיד' עא) חרמך (גיט'ס) תואך (ב"ק קד)

דיגוש בג"ד כפ " ת אחרי תנועה גדולה כגון: בי כובי (סוכה כו) נהר פפא (תענ' כד) בשמות אחדים המכילים בדפוסים יו' ד מתעלמת המסורה התימנית מן היו"ד וההגייה היא בפתח או בקמץ גדול כגון: אשתטית (חולין צה) כתוב אישתטית אכרייתא (ערוב' פה) - כת (איכרייתא) בי חוזאה (גיט' ז) - כתוב בי חוזאי גוזנא (שבת קנב) כתוב גוזניא וסתנא (תענ' ט) - כתוב וסתניא סלקום (מכות י) - כתוב סליקום

בשמות רבים גורסת המסורת התימנית צירה ולא חיריק כגון: איהי ברכינט ביראה גיט'לה חוסקי קיד' עב מושכי קיד' עב בי בירי ערוב' נו' בירם רה"ש כג יאי חול'ו סמקי יבמ' קכא בי כיפי ברכ' לא בירן ב"מ כד יואני קיד' עא רומקי קיד' עב בי מכסי גיט'מו היני גיט'פ כפרי ערוב' סב שילי גיט'פ

החטפים מסומנים ב שווא נע מאחר שכל שווא נע נהגה כחטף במסורת התימנית (שווא נחאינו נחשב לשווא ואין מסמנים אותו)

המסקנות

מספר נכר של שמות הנזכרים בספרות התנאים והאמורים השאובה מן התלמוד בססו בעקר על דמיון הצלילם לשמות ש הזכירו יוונים ורומיים בספריהם דרך זו הביאה לטעויות רבות שכן השמות האכדיים ו הארמיים ו הפרסיים שובש או שונו בתעתיקים היווניים ועוד שמות שונים ורחוקים אלה מאלה נקראו בשמות דומים כיון הסתכמו על התעתיקים הלועזיים ועל דמיון צלילים ואפילו הוא קלוש נתפסו לטעויות ויש שהזיהויים שלהם היו בניגו למה שמסופר או נרמז בתלמוד ואפשר לסכום את השנויים ההחלו בהן בהנקודות הבאות :

- 1- שמות החוזרים ונשנים בתלמוד מובאים לפעמים בשינויי גרסאות כגון :
איהי דקירא - האי דקרא
- 2- גירסאות השמות ש בדפוסים שונות לפעמים מאלה שבכתבי - היד בייחוד רב השוני בהשוואה לכתב - יד מ (מינכן)
- 3- גם בכתב - יד מ (מינכן) עצמו אין עקיבות או אחידות בגירסת כל שם
- 4- השנוי בגירסאות בא מתוך חילופי הגאים עיצוריים או חילופי הגאים תנועיים
- 5- מספר מועט של שמות צורתם עברית מקרקאית
- 6- השנוי בגירסאות בא לפי השפעת מסורת תימנית

הערות

- (1) אפשטיין יעקוב נחום הליוי דקדוק ארמית - בבלי ת ירושלים 1960 עמ' 13
 - (2) בן יעקוב אברהם יהודי בבל מסוף תקופת הגאונים עד ימינו ירושלים תשכ" ה עמ' 20
 - (3) אפשטיין דקדוק ארמית - בבלי עמ' 16
 - (4) אפשטיין יעקוב נחום הליוי שם עמ' 43
 - (5) בן יעקוב אברהם שם, עמ' 20
 - (6) אפשטיין שם, עמ' 16
 - (7) אברמסון שרגא עבודה זרה לפי כתב - יד גתס ניו-יורק 1975 עמ' 18
 - (8) אפשטיין דקדוק ארמית - בבלי עמ' 18
 - (6) Morag s The phonetic System of Babylonia Den - Haag 1962 PP 217-239
- Aramai
- קוטשר יחזקאך לשון של האיגרות העבריות והארמיות של בר כוסבא ובני דורו לשוננו כ" ו אקס ירושלים תשכ" ב עמ' 35 - 42
- G Grammatik des Judisch palastinischen Aramaisch Dalm des palastin sche Talmud des Onkelo targum Leipzig 1905 pp 28- 42 nach den Idiomen(7)

- Barth J die Nominal Bildung in den 30-25 ' עמ' בבליית – דקדוק ארמית – ראה גם' אפשטיין דקדוק ארמית – בבליית עמ' 25-30 Semitischen Sprach Leipzig 1894 pp 35- 38
- (8) ראה גם' סוקניק אליעזר ליפא ביקור לשוני בדיאלקט נבטי ותדמורי ירושלמי תשי"ז עמ' 12-14
- (9) לוריא בן ציון היהודים בסוריה בימי שיבת ציון המשנה והתלמוד ירושלים תשי"ז עמ' 37
- (10) קוטשר יחזקאל מלים ותולדותהן ירושלים תשכ"א עמ' 62-74
- (11) ראה גם' : Dalman J Grammatik des judisch pp 102- 106
- לוריא היהודים בסוריה עמ' 38 אפשטיין דקדוק ארמית – בבליית עמ' 27-28
- (12) אפשטיין דקדוק ארמית – בבליית עמ' 35-37
- (13) שם עמ' 40-41
- (14) קוטשר יחזקאל מלים ותולדותהן עמ' 80-81
- (15) שם עמ' 90
- (16) שם עמ' 92
- (17) קרויס שמואל פרס ורומי בתלמוד ובמדרש ירושלים תשי"ח עמ' 24-28
- (18) אברמסון שרגא עבודה זרה עמ' 45-47
- (19) קוטשר יחזקאל הלשון והרקע הלשוני ירושלים תשי"ט עמ' 62-66
- (20) שם עמ' 68
- (21) שטיינזלץ עדין תלמוד בבלי מנוקד ומבואר ומתורגם ירושלים תשי"א עמ' 47
- (22) שם עמ' 49
- (23) Morag S The Phonetic System pp 240-242
- (24) רבינובץ רפאל ספר דקדוקי סופרים ירושלים 1882, עמ' 1' ראה גם" שטיינזלץ תלמוד בבלי עמ' 50
- (25) מלמד עזרא ציון ספר האונומסטיקון לאבסביוס ירושלים תשי"י עמ' 24-26
- ראה גם' קרויס פרס ורומי עמ' 36-37
- (26) מן הארמית והפרסית נטלה הערבית את השם (نجله) בתורכ בתורכית נקרא הנהר
- ראה גם Kutscher E Y The Language of The Genesis Apocryphon Vol iv jersalem 1958 pp 10-11
- (27) אביגד נ ידני מגלה חיצונית ל הראשית ירושלים תשי"ז עמ' 60-61
- (28) Kutsch The Language iv pp 12-13
- (29) אברמסון עבודה זרה עמ' 271
- (30) שטיינזלץ תלמוד בבלי עמ' 335
- (31) על מסורת זה אומר ש מורג " מסורת הקריאה של בני-תימן יש להן זיקה ברורה למסורות הלשון ש נהגו בקהילות בבל בתקופת הגאונים זיקה זו עולה הן ממסורות הקריאה העבריות והן ממסורות הקריאה הארמית . ראה פונוטיק סיסטם עמ' 223-225 ועוד משנה נזיקין קדשין טהורות פ"י בניקוד לפי מז

ביבליוגרפיה נבחרת

- אומנסקי יוסף חכמי התלמוד ירושלים תש"ט – תשי"ב
- אפשטיין יעקוב נחום הליוי דקדוק ארמית – בבלי ת ירושלים 1960
- בן יעקוב אברהם יהודי בבל מסוף תקופת הגאונים עד ימינו ירושלים 1957
- גוטמן יהושע אהוא אנציקלופדיה מקראית א' ירושלים 1932
- היימן אהררן תולדות התנאים והאמוראים ירושלים תשכ"ד
- יוסף בן מתתיהו קדמוניות היהודים תירגם מיוונית א' שליט ירושלים 1963
- יודילוביץ מרדכי דב חיי היהודים בזמן התלמוד ירושלים 1939
- אברמסון שרגא עבודה זרה לפי כתב – יד גיץ ניו-יורק 1957
- לוריא בן-ציון המשנה והתלמוד ירושלים תשי"ז
- קוטשר יחזקאל לשון של העבריות ו הארמיות של בר כוסבא ובני דורו כ"ו (א) ירושלים תשכ"ב
- קרויס שמואל פרס ורומי בתלמוד ובמדרש ירושלים תש"ח
- רפאפורט שלמה יהודה לייב הכהן ספר ערך מלין ורשה תרע"ד
- שטיינזליץ עדין תלמוד בבלי מנוקד ומבואר ומתורגם ירושלים

- Albright W F Notes on Assyrian Lexicography and Etymology New Haven 1919
- Anttil R An Introduction to Historical and Comparative Linguistic New York 1972
- Barth J Die Nominalbildung in den Semitischen Sprachen Leipzig 1894
- Dalaman G Grammatik des Judischen Aramaischen nach den Idiomen des Talmud Leipzig 1905
- Kutscher E X Aramaic Current Trends in Linguistic Pari 1970
- Morag S On The Yemenite Tradition of Babylonian Aramaic Tabriz 1961
- MoragS The Phonetic System of Babylonian

